

Джон Рóберт Фáулз

100 років від дня народження

Британський письменник, есеїст, романіст Джон Фаулз вважається одним з найвизначніших письменників-постмодерністів. Фаулз входить до рейтингу 50 найвеличніших британських письменників сучасності від 1945 року. Його твори торкаються цікавих та актуальних тем, у центрі яких – людина, її почуття, самосприйняття та творчість. Цього року, 31 березня талановитому британцю виповнилося б 100.

Джон Фаулз – з невеличкого містечка Лі-он-Сі, що в графстві Ессекс. Його батько займався тютюновою торгівлею. По закінченні школи став студентом Единбурзького університету, а в 1945 році, незадовго до закінчення Другої світової війни, залишив навчання заради воєнної кар'єри.

Два роки Фаулз служив у морській піхоті, але змушений був покинути це заняття, так і не досягнувши чогось значного в цій сфері діяльності. Майбутній письменник вступає до Оксфордського університету.

Декілька років Фаулз викладав в університеті французького міста Пуатьє англійську мову, а згодом працював у гімназії грецького острова Спецес, який пізніше і надихнув письменника на створення роману "Волхв".

Письменник дуже цікавився історією. У період з 1979 по 1988 рік він навіть працював куратором музею в Лайм – Реджіс.

Був двічі одружений. Першою його дружиною стала Елізабет Крісті. Вони одружилися 2 квітня 1954 року і Джон став прийомним батьком для її дочки від першого шлюбу.

Другою дружиною (після смерті Елізабет) письменника була Сара Фаулз.

Дебютув в літературі Фаулз із романом "Колекціонер". Він приніс письменнику славу та визнання. Тож Фаулз вирішив покинути викладацьку кар'єру і повністю присвятити себе літературній творчості.

Перу видатного британського письменника сучасності належать також "Жінка французького лейтенанта", "Деніел Мартін", "Мантісса", кілька повістей та есеїв.

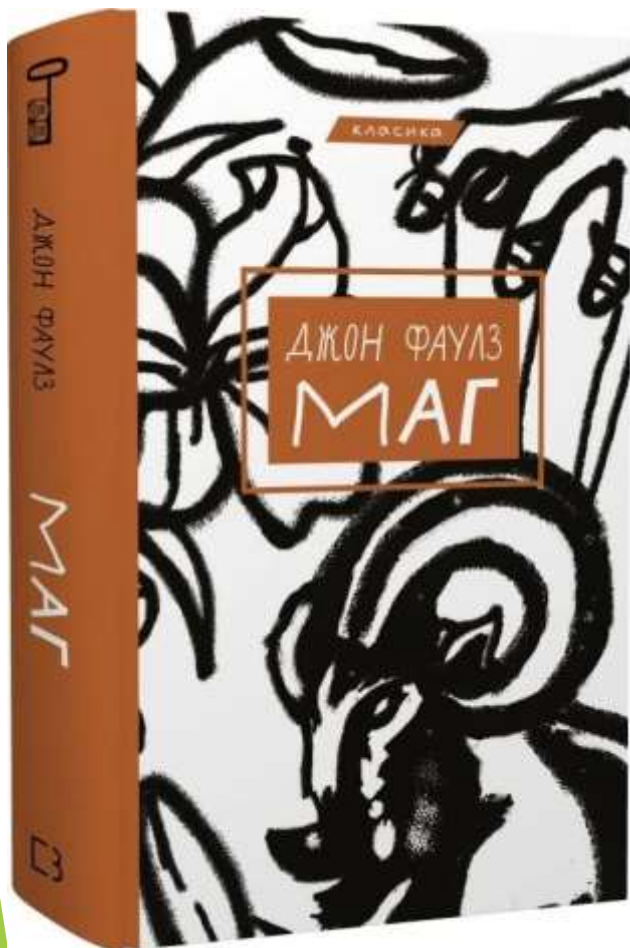
У творах Джона Фаулза відзначають глибину філософської думки і теми. Глибокі за змістом та прихованим підтекстом твори Фаулза приваблюють ще й дивовижно цікавим сюжетом.

У першому романі Фаулза **"Колекціонер"** розвивається тема боротьби життя і смерті, розуму і мороку безумства, краси й утилітаризму і так чи інакше продовжує звучати в наступних його творах. Нерозвинутість розуму і серця Фредеріка Клегга, який зробив своєю бранкою прекрасну Міранду, стає причиною смерті дівчини. Клегг, натура ординарна, спосіб життя котрого не має нічого спільного зі справжньою культурою і знаннями, за виграні гроші купує будинок, у підвалі якого утримує викрадену ним дівчину. Клегг сподівається здобути прихильність Міранди, ладен виконувати будь-які її забаганки, але натомість відбирає у неї свободу і, сам того не бажаючи, мимоволі стає не лише тюремником, а й убивцею дівчини.

У романі протистоять два світи, дві позиції, два типи мислення. Міранда — уособлення життя, натура творча, яскрава, глибоко мисляча і чутлива. Клегг є її цілковитим антиподом, саме тому всі його старання нічого не варті. Його будинок — острів смерті, а Міранда прагне життя і світла. Вона сама випромінює світло, але Клегг не здатний цього зрозуміти.

Два голоси звучать у романі: перша частина написана від імені Клегга, друга — у формі щоденника Міранди. Події і факти — одні й ті самі, але висвітлені вони з різних точок зору. Що ж до авторської оцінки взаємин героїв, то у тексті роману її немає. Фаулз зумисне обрав позицію спостерігача, залишаючи читачеві можливість самостійно визначитися у фантасмагорії жорстокості і жаху, якими сповнена буденна дійсність. У книзі "Арістос" Фаулз пише: "Клегг, викрадач, вчинив зло; але я прагнув показати, що це зло значною мірою, а може, й повністю, є наслідком кепської освіти, буденного середовища, сирітства — всього того, над чим він не владний. Коротко кажучи, я намагався довести фактичну невинність Більшості".

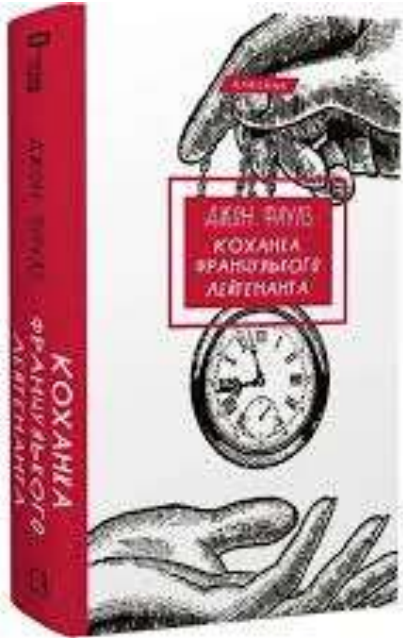
Пошуки істинної реальності стали провідною темою роману "Маг".

Його герой Ніколас Ерф, вихований у традиціях вікторіанської моралі, лицемірство якої є для нього осоружним, намагається звільнитися від нав'язаних йому уявлень і від будь-яких зобов'язань. Справжню свободу він вбачає лише у задоволенні власних егоїстичних бажань, відтак без вагань розриває стосунки з коханими, нехтує щирістю почуттів Елісон Келлі. Спосіб життя і вчинки Ніколаса позначені симптомами тієї хвороби, що вразила багатьох молодих людей повоєнної генерації і виявилася у прагненні, забувши про все, втішатися принадами життя і думати лише про власне задоволення. Але й таке життя невдовзі набридло Ніколасові. Усе навколо остогидло, з'явилося бажання порвати з прозою дійсності.

Після студентських років у Оксфорді Ніколас вирушає на грецький острів, де йому запропонували посаду вчителя. Його принаджує "нова земля" і "нова таїна", на зустріч із якою він сподівається. На екзотичному острові Ніколаса справді очікує чимало несподіванок. Проте все те незвичайне, фантастичне, а іноді й надприродне, що йому доводиться побачити і пережити, врешті перетворюється на облудну ілюзію. Зустріч із "магом" Морісом Кончісом, його "дива", підступи прекрасної Джулії, котра своїми чарами намагається полонити Ніколаса, — все це лише жалюгідний обман.

Ніколас знаходить у собі сили, щоби покинути острів, усвідомивши марність пошуку істинних вартостей в ілюзорному світі, надзвичайно чужому і далекому від реальної дійсності. Розірвавши "магічні" пута облуди, він повертається у Лондон, відчуваючи готовність жити і діяти.

Своєрідність стилістики "Мага" — у переплетенні реального з фантастичним, звичайного з надприродним.

"Жінка французького лейтенанта" написана у традиції вікторіанських романів XIX ст., але водночас ця традиція переосмислена в іронічному річищі з погляду письменника XX ст. Цей роман — свідчення щирої любові Фаулза до культури вікторіанської епохи, захоплення її досягненнями, поваги до майстерності її класиків, і водночас це віртуозне оновлення її стилю, особливості якого Фаулз надзвичайно тонко відчуває і передає.

Століття відокремлює час дії роману від часу його написання. Фаулз точно називає дату початку подій, змальованих у творі, — "кінець березня 1867 року". Це перехідний період в історії Англії, коли відходили в минуле, ставали анахронізмом колишні уявлення про світ і людину, натомість нові світоглядні засади лише починали формуватися. За пеленою зовнішньої стабільності визрівали серйозні зміни. У романі це передано словами: "Вся вікторіанська епоха збилася з дороги". Духовний злам переживають і герої роману — Чарлз Смітсон і Сара Вудраф. Кожен із них прагне здобути свободу й досягнути свою справжню сутність. Чарлза пригнічує "задушлива добropорядність" його оточення й епохи. Сара прагне до незалежності. Доля, поєднавши їх на якусь мить, приховує в собі багато непередбачуваних ситуацій, як і характер головної героїні. Фаулз не випадково пропонує у фіналі роману кілька варіантів можливого завершення сюжетних колізій. Проте головна подія у долі кожного з героїв відбулася — вони не змирилися із детермінованістю, утвердивши своє право на власний вибір. Становлення особистості відбулося.

У "Жінці французького лейтенанта" чимало літературних асоціацій, прямих і опосередкованих перегуків з романами Ч. Діккенса, Дж. Остен, Е. Троллопа, Т. Гарді, Дж. Еліот. Образ Сари близький до таких героїнь Гарді, як Юстасія Вей, Тесс Д'Ербервілль, Сью Брайдхед.

У творі Фаулз від-творена атмосфера вікторіанського роману, передані реалії побуту. Але "Жінка французького лейтенанта" — це, звичайно, не історичний роман. У ньому немає опису історичних подій, діють лише вигадані персонажі, розповідь пронизана іронією. Твір Фаулза взагалі значною мірою порушує вимоги жанру; "Жінка французького лейтенанта" — це радше переосмислення роману. Фаулз надає свободу своїм героям, залишаючи їм право вибору, так само він чинить і з читачем, залишаючи йому можливість самому "дописати" роман. На переконання Фаулза, письменник не може, та й не повинен дотримуватися заздалегідь складеного плану.

До питання про роман як жанрову форму Фаулз звертається у **"Хробакові"**.

Цей твір написаний в дусі романів Д. Дефо, його події відбуваються у XVIII ст., а точніше — у 1736 р. Автор перелічує події, які відбувалися у той час (страсти, пожежі), включає в текст виписи із тодішніх журналів, королівські укази, переказує популярні кулінарні рецепти тієї епохи, детально змальовує вбрання та звичаї.

Жанр нового роману Фаулза "Хробак" означити досить важко. Сам письменник назвав його "фантазією" або "імпровізацією". Пейзажі середньовічної Англії, детективний сюжет з елементами містики і фантастики, хитромудрі інтриги і таємничі події слугують письменникові лише фоном для глибокого психологічного дослідження, в якому він розкриває теми, що характерні для його творчості: відносність пізнання й істини, межі людської свободи, історичні корені сучасної цивілізації.

В основі сюжету — розповідь про подорож рідним краєм, яку здійснює молодий аристократ Бартолом'ю. Відтворюється колорит епохи, а стиль оповіді та мова персонажів стилізовані "під XVIII століття". У тексті доволі часто трапляються розмірковування про потенціал романної форми, яка приховує найнесподіваніші можливості і щоразу може породити щось нове — так само, як "меггот" (у перекладі з англійської це слово означає "личинка") щоразу являє на світ щось непередбачуване.

Вервиця дивних подій, що трапилися одного травневого дня 1736 р. у глухому закутті Західної Англії (зникнення молодика із багатой сім'ї, його мертвий слуга неподалік від місця гаданого злочину тощо), не піддається раціональному витлумаченню. Версії очевидців, на зміні яких вибудовується роман, підкреслено абсурдні: будь-яке індивідуальне сприйняття до невпізнаная створює дійсність.

Фаулз мимохідь підводить читача до думки, що у "Хробакові" зображений візит "літаючої тарілки", але це виявляється лише фантазією.

Проблемі співвідношення мистецтва і дійсності присвячена **"Вежа з чорного дерева"**.

У цьому романі обговорюється питання про своєрідність науки й мистецтва та їхньої функції (розділ "Мистецтво і наука"): "Мистецтво, бодай навіть найпростіше, є відображенням істин, надто складних, аби бути висловленими наукою". Те спільне, що споріднює вчених і митців, полягає у прагненні до істини, але якщо світ науки — це світ розуму і логіки, то у світі мистецтва їхнє панування неможливе. Мистецтво пов'язане з людською душею і не надається для аналізу за допомогою наукових методів. Мистецтво завжди залишиться найдосконалішим способом людського спілкування.

У романі розвивається думка про невіддільність мистецтва і життя. Фаулз протиставляє образи двох художників, двох типів особистості — абстракціоніста Девіда Вільямса і Генрі Бреслі, органічно пов'язаного з природою, життям, наділеного свіжістю і повнотою сприйняття реальності. Дводенний "діловий візит" Бреслі у світ Вільямса стає для нього школою самопізнання. Зустрічаються художники різних поколінь і різної світоглядної орієнтації. Відвідавши садибу Бреслі, який живе серед лісів і полів, спілкуючись із природою, Вільямс починає відчувати, як цей світ захоплює його, вабить красою, зачаровує своєю урочою таїною.

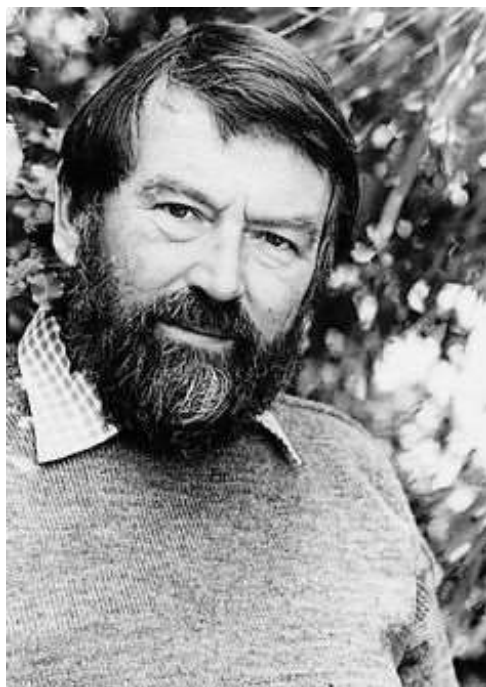
Оглядаючи роботи Бреслі, спілкуючись із ним, він уперше розуміє, що гонитва за модою призвела до втрати істинних вартостей. Абстракції підмінили життя, а сам Вільямс, як свідчить подальший розвиток подій, назавжди став їхнім бранцем. Він не може почати нового життя, відмовляється від Діани. Час зробив свою справу. Вільямс не може зробити правильний вибір, для нього важливішим є спокій добре відомого і звичного. Яскраві барви прекрасного і вільного світу Бреслі не для нього. Він приречений на існування у вежі з чорного дерева.

У 1997 р. вийшов збірник статей Фаулза **"Кротячі нори"**, у якому спостережливий читач може прослідкувати еволюцію поглядів письменника на літературну творчість, на те, як література співвідноситься із життям і дійсністю. Письменник розмірковує про проблеми еволюції, про втрату людиною своїх первісних "коренів" (проблема Дому), про стан утрати як всезагальний стан людства, про своє неприйняття постіндустріального суспільства, віртуальної реальності й інформаційних технологій, про хаотичність і роль випадку в історії і, врешті, про свої політичні переконання і підтримку руху "зелених".

Фаулз не обмежувався лише романною формою — він чудово перекладав із французької, писав кіносценарії, літературно-критичні статті. При цьому він був дуже замкнутою людиною і жив усамітнено у власному будинку на морському березі в Дайм Реджіс. У 1988 р. Фаулз переніс інсульт, а через два роки став удівцем. В останній час письменник важко хворів.

Помер 5 листопада 2005 р. у віці 79 років.

Творчість Фаулза — одна з найяскравіших сторінок у літературі сучасної Англії. У творах письменника порушуються важливі проблеми, провідною з яких, либонь, слід уважати проблему співвідношення мистецтва і життя. Фаулз трактує мистецтво як спосіб сприйняття й інтерпретації життя, він вважає, що справжні твори мистецтва можуть бути створені лише вільним і чесним художником. Такими є і твори самого Фаулза.

Список використаних джерел:

Джон Фаулз [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=5207&page=2>. – Заголовок з екрана.

95 років тому народився Джон Фаулз, один з найвидатніших письменників сучасності [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://library.ust.edu.ua/uk/article/708> . – Заголовок з екрана.

Джон Фаулз [Електронний ресурс] // Вікіпедія. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%BE%D0%BD_%D0%A4%D0%B0%D1%83%D0%BB%D0%B7. – Заголовок з екрана.